

УДК 330.32.012.23:631.11](477)(045)

Галушко В.П.,*доктор екон. наук, професор, член-кореспондент НААН України,
завідувач кафедри адміністративного менеджменту та зовнішньоекономічної діяльності***Ковтун О.А.,***канд. екон. наук, доцент кафедри адміністративного менеджменту та зовнішньоекономічної
діяльності Національного університету біоресурсів і природокористування України*

Ефективність залучення інвестицій в агроформуваннях в умовах розвитку ринкових відносин

Досліджуються методологічні підходи до визначення ефективності залучення інвестицій в агроформуваннях з врахуванням розрахунків порівнювальних та конкуруючих культур.

Запропонована та науково обґрунтована методологія визначення пріоритетності вирощування конкуруючих культур дає можливість визначення кількісних параметрів конкурентоспроможності культур з урахуванням прибутковості та витрат на їх вирощування. Такі параметри дають можливість науково обґрунтувати стратегію ведення підприємницької діяльності залежно від фінансово-кредитного забезпечення агроформувань. Запропонована методологія адаптована для визначення науково-обґрунтованої стратегії ведення підприємницької діяльності залежно від фінансово-кредитного забезпечення агроформувань, враховуючи високий та обмежений рівень ресурсного забезпечення технологічних процесів у галузі рослинництва.

Зведені розрахунки (на основі фінансової звітності агроформувань зони Лісостепу) вказують на те, що найбільш вигідною культурою при залученні інвестицій в порівнянні із витратами та прибутковістю пшениці, по ситуації на ринку в 2010 р. є вирощування сої. В той же час, по ситуації 2013 р. вигідніше вирощувати кукурудзу.

Ключові слова: інвестиції, ефективність інвестицій, агроформування, конкуруючі сільськогосподарські культури

Постановка проблеми. Перехід економіки України до ринкових відносин корінним чином змінив погляди, як науковців, так і практиків на розвиток економічних процесів та їх оцінку з погляду ефективності виробництва. Зокрема, без глибокого аналітичного обґрунтування були перенесені зарубіжні методики визначення економічної ефективності, прийняття рішень в умовах ризику та невизначеності, системи менеджменту тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми визначення ефективності залучення інвестицій в агропромисловому виробництві розглядаються в роботах В.Андрійчука [1], І.Бланка [2], Л.Гітмана [6], М.Дем'яненка [7], М.Кісіля [8], П.Саблука [10], М.Ях'яєва [12] та ін.

Неоднозначність поглядів на методологію розрахунків було обґрунтовано в статтях [3]-[5]. Але без глибокого аналізу запозичених методологій під висловом «загальновідомо» або «загальноприйнята» формула, ці методики ввійшли в підручники та посібники для підготовки фахівців в університетах та коледжах України.

Метою даної статті є продовження розгляду методології оцінки ефективності економічних процесів в аграрному виробництві, оскільки ринкові відносини корінним чином переорієнтували практиків сільськогосподарського напряму в сторону прибутковості та швидкої віддачі вкладених коштів.

Викладення основного матеріалу. Практика сільськогосподарського виробництва поставила перед науковцями перегляд показників економічної ефективності виробництва, оскільки до грошових вкладень додається земля, як об'єкт її використання та надходження прибутків. Тому такі показники, як рівень рентабельності виробництва, валовий внутрішній продукт, валовий доход в умовах ринкової економіки не є важливими і об'єктивними. Адже оцінена валова продукція в порівняльних або діючих цінах ще не є показником

ефективного господарювання. В умовах ринкової економіки вироблена продукція повинна бути конкурентоспроможною та ліквідною. Те ж саме стосується валового доходу. Рівень рентабельності, як об'єктивний показник, може бути порівняльний лише за умов однакових витрат, наприклад, на 1 га або на 1 голову тварин.

Таким чином, практика господарювання в умовах ринкових відносин вимагає перегляду методології оцінки економічних процесів, зокрема в аграрній сфері, де на відміну від інших галузей економіки, земля є одним із основних факторів вкладення коштів з метою отримання прибутку. Це, насамперед, стосується вибору стратегії ведення сільськогосподарського виробництва, визначенні пріоритетності напрямів господарювання. В рослинництві такими напрямками є – вибір культур, вирощування яких дає можливість отримати максимальну віддачу від вкладених коштів. Емпірична оцінка таких показників показує, що найбільш вагомими з них є такі, як розмір витрат на 1 га або на 1 голову тварин, ціна реалізації та прибуток на 1 га або на 1 голову тварин (табл.1).

Таблиця 1

Система показників для визначення пріоритетності сільськогосподарського виробництва в умовах ринкових відносин

№ з/п	Показники	Пріоритетність		
		висока	середня	задовільна
1.	Рівноважна урожайність		+	
2.	Розмір витрат на 1 га, на 1 голову худоби	+		
3.	Виробництво валової продукції на 1 га, на 1 голову худоби			+
4.	Розмір поточних витрат на 1 грн валової продукції		+	
5.	Розмір валового доходу на 1 га, на 1 голову худоби		+	
6.	Розмір валового доходу на 1 люд-год, на 1 середньорічного працівника		+	
7.	Рівень рентабельності			+
8.	Ціна реалізації	+		
9.	Прибуток на 1 га, на 1 голову худоби	+		
10.	Ліквідність	+		

Враховуючи показник прибутковості 1 га ріллі та визначені пріоритетності вирощування окремо взятої культури в порівнянні з іншою, важливим є розрахунок ефективності вирощування конкуруючих культур. Тоді формула для розрахунків рівноважної урожайності конкуруючої культури (competing crop-CTC) може мати вигляд:

$$Y_{\text{ВЕР_CTC}} = Y_{\text{CTC}} + \frac{I_{\text{CRTC}} - I_{\text{CTC}}}{P_{\text{CTC}}}, \quad (1)$$

де $Y_{\text{ВЕР_CTC}}$ - рівноважна врожайність конкуруючої культури (CompeTing Crop-CTC), ц/га

Y_{CTC} - фактична (планова) урожайність конкуруючої культури, ц/га;

I_{CRTC} - прибуток з 1 га порівнюваної стратегічної культури (CompaRaTive Crop-CRTC), грн./га;

I_{CTC} - прибуток з 1 га конкуруючої культури, грн./га;

P_{CTC} - ціна реалізації конкуруючої культури, грн./ц.

Таким чином, показниками можуть бути [3, 4]:

- рівноважна урожайність;
- ціна реалізації;
- витрати (інвестиції) на виробництво продукції.

Розрахунки по формулі (1) дають можливість дати відповідь на запитання «якого врожаю повинна досягти конкуруюча культура, щоб її прибуток за 1 га відповідав прибутку порівнювальної культури?». При цьому відмітимо, що розрахункові показники можуть бути, як фактичні, так і планові.

Таблиця 2

Розрахунок рівноважної врожайності конкуруючих культур в порівнянні з пшеницею, ц/га

Культура	Рівень ресурсного забезпечення*				Ціна, грн/ц	
	Високий		Задовільний			
	Урожайність				2010р.	2013р.
	Базова	Рівноважна	Базова	Рівноважна		
Озима пшениця	75	75	50	50	115	242
Ячмінь	70	93	45	61	85	176
Кукурудза	80	91	50	59	92	201
Соняшник	35	30	25	20	260	440
Ріпак	40	28	25	20	275	439

*власні розрахунки на основі [9, 11]

Науково обґрунтована методика розрахунку рівноважної врожайності детально представлена в [4].

Але розглянута методика не враховує витрати на вирощування сільськогосподарських культур, тому застосування її на практиці може бути доцільною при повному фінансово-кредитному забезпеченні агроформувань. При обмеженому фінансово-кредитному забезпеченні розглянуту методику [4, 5] варто доповнити фактором витрат на виробництво продукції, а економічні показники скорегувати відповідно кон'юнктури факторів, що впливають на витрати при вирощуванні окремих культур.

З цією метою нами була обґрунтована методика розрахунку вкладення інвестицій (витрат) на вирощування окремих культур, яка дає можливість порівняти ефективність залучення інвестицій у виробництво продукції рослинництва [3].

Методологія розрахунків передбачає наступні припущення:

$$COST_{CRTC} - COST_{CTC} + I_{CTC} = I_{CRTC}, \quad (2)$$

де $COST_{CRTC}$ - витрати на вирощування 1 га порівнюваної культури, грн.;

$COST_{CTC}$ - витрати на вирощування 1 га конкуруючої культури, грн.;

I_{CRTC} - прибуток з 1 га порівнюваної культури, грн.;

I_{CTC} - прибуток з 1 га конкуруючої культури, грн.

Достовірність формули (2) підтверджується тим, що при $COST_{CRTC} = COST_{CTC}$ прибутки будуть рівні: $I_{CTC} = I_{CRTC}$.

При $COST_{CRTC} > COST_{CTC}$ рівняння матиме вигляд

$$COST_{CRTC} = COST_{CTC} + \alpha_{CRTC}, \quad (3)$$

де α_{CRTC} - перевищення витрат порівнювальної культури над конкуруючою.

Тоді $\alpha_{CRTC} + I_{CTC} = I_{CRTC}$, звідки $I_{CTC} = I_{CRTC} - \alpha_{CRTC}$.

Таким чином,

$$\alpha_{CTC} = I_{CRTC} - I_{CTC} \quad (4)$$

Проводячи розрахунки прибутковості конкуруючих культур, маємо:

$$I_{CTC} = Y_{CTC} \cdot P_{CTC} - COST_{CTC}, \quad (5)$$

де Y_{CTC} - урожайність конкуруючої культури, т/га;

P_{CTC} - ціна реалізації (закупівельна) конкуруючої культури, грн/т (або євро/т, дол/т).

Підставляючи значення формули (3) в рівняння (1) маємо:

$$COST_{CRTC} - COST_{CTC} + (Y_{CTC} \cdot P_{CTC} - COST_{CTC}) = I_{CRTC} \quad (6)$$

Звідси розрахуємо $COST_{CTC}$ – рівноважні витрати конкуруючої культури по відношенню до прибутковості порівнювальної культури:

$$COST_{CTC} = \frac{Y_{CTC} \cdot P_{CTC} + COST_{CRTC} - I_{CRTC}}{2} \quad (7)$$

Поглиблюючи розрахунки формули (7) аналогічно формулі (5), маємо:

$$COST_{CRTC} = Y_{CRTC} \cdot P_{CRTC} - I_{CRTC}, \quad (8)$$

де Y_{CRTC} - урожайність порівнювальної культури, т/га;

P_{CRTC} - ціна реалізації (закупівельна) порівнювальної культури, грн/т (або євро/т, дол/т).

Підставляючи значення формули (8) у формулу (7), одержимо удосконалену формулу розрахунку порівняльних витрат конкуруючої культури:

$$COST_{CTC} = \frac{Y_{CTC} \cdot P_{CTC} + Y_{CRTC} \cdot P_{CRTC} - 2 \cdot I_{CRTC}}{2} \quad (9)$$

Як видно з формули (9), для розрахунку витрат конкуруючої культури $COST_{CTC}$ по відношенню до прибутковості порівнювальної культури I_{CRTC} задіяні такі показники:

- урожайність;
- ціна реалізації (закупівельна);
- витрати на виробництво продукції порівнювальних культур.

Запропонована методика перевірена на матеріалах розрахунку ефективності залучення інвестицій в агроформуваннях зони Лісостепу для вирощування культур: кукурудза, соя, в порівнянні з пшеницею.

$$COST_{CTC_CORN} = \frac{7,5 \cdot 200 + 5,2 \cdot 210 - 2 \cdot 344}{2} = 952 \text{ USD/га} - \text{кукурудза};$$

$$COST_{CTC_SOYA} = \frac{2,3 \cdot 440 + 5,2 \cdot 210 - 2 \cdot 344}{2} = 708 \text{ USD/га} - \text{соя};$$

Зведені розрахунки представлені в таблиці 3.

Таблиця 3

**Визначення ефективності залучення інвестицій в агроформуваннях
Лісостепу, 2010 р.**

Культура	Фактичні показники (2010 р.)				Розрахункові показники за формулою (9)		
	Урожайність, т/га	Ціна реалізації, USD/т	Витрати, USD/га	Прибуток, USD/га	Витрати, USD/га	Прибуток, USD/га	Відхилення (6)-(4)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
Порівнювальна культура							
Пшениця	5,2	210	748	344			
Конкуруюча культура							
Кукурудза	7,5	200	1129	371	952	548	-177
Соя	2,3	440	706	306	708	304	+2

Як видно з таблиці 3, найбільш вигідною культурою при залученні інвестицій в порівнянні із витратами та прибутковістю пшениці, є вирощування сої. Вирощування кукурудзи при існуючих технологіях та цінній ситуації є менш вигідним.

Таблиця 4

**Визначення ефективності залучення інвестицій в агроформуваннях
Лісостепу, 2013 р.**

Культура	Фактичні показники (2013 р.)				Розрахункові показники за формулою (9)		
	Урожайність, т/га	Ціна реалізації, USD/т	Витрати, USD/га	Прибуток, USD/га	Витрати, USD/га	Прибуток, USD/га	Відхилення (6)-(4)
Порівнювальна культура							
Пшениця	4,27	200	1010	-156			
Конкуруюча культура							
Кукурудза	7,8	152	1397	-211,4	863,8	321,8	-533,2
Соя	1,64	500	911	-91	681	139	-772

Як видно з таблиці 4, найбільш вигідною культурою у 2013 році в агроформуванні зони Лісостепу при залученні інвестицій в порівнянні із витратами та прибутковістю пшениці, є вирощування кукурудзи. Вирощування сої при існуючих технологіях та цінній ситуації є менш вигідним.

Запропонована методика перевірена на матеріалах розрахунку планових економічних показників вирощування зернових в Ірландії – країні із порівняно стійким розвитком сільського виробництва. При цьому задіяні нормативні матеріали планування менеджменту на фермах Ірландії [13].

Приклади розрахунку рівноважної ціни за формулою рівноважної ціни реалізації конкуруючої культури по відношенню до прибутковості порівнювальної культури

$$P = \frac{2 \cdot COST_{CTC} - COST_{CRTC} + I_{CRTC}}{Y_{CTC}} \quad \text{для ярого ячменю та вівса в порівнянні з ярою}$$

пшеницею на фермах Ірландії:

- урожайність пшениці – 8,6 /га, ціна з дотаціями – 144,5 євро/т (фактична)
- для ярого ячменю (урожайність – 9,6 т/га, ціна з дотаціями – 161,6 євро/т (фактична))

$$P_{CTC} = \frac{2 \cdot 497 - 573 + 670}{6.9} = 158.1 \text{ євро/т (розрахункова)}$$

- для ярого вівса (урожайність – 7,4 т/га, ціна з дотаціями – 141,8 євро/т (фактична))

$$P_{CTC} = \frac{2 \cdot 468 - 573 + 670}{7.4} = 139.6 \text{ євро/т (розрахункова)}$$

Таким чином, в Ірландії дотаціями та закупівельними цінами держава вирівнює ефективність вирощування всіх сільськогосподарських культур.

Висновки. Запропонована та науково обґрунтована методологія визначення пріоритетності вирощування конкуруючих культур дає можливість визначення кількісних параметрів конкурентоспроможності культур з урахуванням прибутковості вирощування та витрат на їх виробництво. Такі параметри дають можливість науково обґрунтувати стратегію ведення підприємницької діяльності залежно від фінансово-кредитного забезпечення агроформувань, враховуючи високий та обмежений рівень ресурсного забезпечення технологічних процесів у галузі рослинництва.

Література:

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: підруч. – 2-ге вид., доп. І переробл./В.Г.Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2002. – 624 с.
2. Бланк И.А. Управление финансовыми рисками /И.А.Бланк. – К.: Ника-Центр, 2005. – 600с.
3. Галушко В. П. Методологічні підходи до визначення ефективності залучення інвестицій в агроформуваннях / Галушко В. П., Ковтун О. А., Остапчук А. Д. // Економіка АПК. - 2013. - № 4 - С. 56-59.
4. Галушко В.П. Методологічні підходи до визначення пріоритетності вирощування конкуруючих культур /Галушко В.П., Марцишевська Ю.Л., Науменко В.М. //Економіка АПК. – 2010. - №2. – с.21-25.
5. Галушко В.П. Точка безбитковості: теоретичні погляди на методологію розрахунків/ В.П.Галушко//Економіка АПК. – 2006. - №10. – с.144.
6. Гитман Л.Дж. Основы инвестирования.Fundamentals of Investing. Учебник / Л.Дж.Гитман, М.Д.Джонк. – М.: Дело, 1997. – 1008 с.
7. Дем'яненко М.Я. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств України: теорія і практика: монографія/ М.Я. Дем'яненко, О.І.Зуєва. – К.: ННЦ ІАЕ, 2010. – 190 с.
8. Кісіль М.І. Стан і перспективи інвестиційного забезпечення розвитку аграрної сфери Київської області / М.І.Кісіль – К.:ННЦ ІАЕ, 2012. – 94 с.
9. Мазнев Г.Є. Інноваційні ресурсозберігаючі технології: ефективність в умовах різного фінансового стану агроформувань: монографія; за ред. проф. Г.Є. Мазнева. – Харків: Вид-во «Майдан», 2015. – 592 с.
10. Саблук П.Т. Концептуальні засади розробки і реалізації інвестиційних програм в аграрно-промисловому виробництві / п.Т. Саблук, М.Ю.Коденська. – ННЦ ІАЕ, 2012. – 46 с.
11. Технологічні карти та витрати на вирощування сільськогосподарських культур з різним ресурсним забезпеченням /За ред. Д.І.Мазоренка, Г.Є.Мазнева. – Харків: ХНТУСГ. – 2006. – 725 с.
12. Яхьяев М.А. Финансы АПК: механизмы оздоровления: учеб.пособие / М.А.Яхьяев. – М.: Экономика, 1998. – 200 с.
13. MANAGEMENT DATA for FARM PLANNING, Dublin 4, 2003”.

Галушко В.П., доктор экон. наук, профессор, член-корреспондент НААН Украины, заведующий кафедры административного менеджмента и внешнеэкономической деятельности, **Ковтун Е.А.**, канд. экон. наук, доцент административного менеджмента и внешнеэкономической деятельности Национального университета биоресурсов и природопользования Украины

Эффективность привлечения инвестиций в агроформированиях в условиях развития рыночных отношений. Исследуются методологические подходы к определению эффективности привлечения инвестиций в агроформированиях с учетом расчётов сравнительных и конкурирующих культур.

Предложенная и научно обоснованная методология определения приоритетности выращивания конкурирующих культур дает возможность определения количественных параметров конкурентоспособности культур с учетом прибыльности и расходов на их выращивание. Такие параметры дают возможность научно обосновать стратегию ведения предпринимательской деятельности в зависимости от уровня финансово-кредитного обеспечения агроформирований. Предложенная методология адаптированная в определении научно-обоснованной стратегии ведения предпринимательской деятельности в зависимости от финансово-кредитного обеспечения агроформирований, учитывая высокий и ограниченный уровень ресурсного обеспечения технологических процессов в растениеводстве. Сведенные расчеты (исходя из финансовой отчетности агроформирований зоны Лесостепи) указывают, что наиболее выгодной культурой при привлечении инвестиций по сравнению с расходами и прибыльностью пшеницы, по ситуации на рынке в 2010 г. есть выращивание сои. В то же время по ситуации 2013 г. выгоднее выращивать кукурузу.

Ключевые слова: инвестиции, эффективность инвестиций, агроформирования, конкурирующие сельскохозяйственные культуры

Galushko V.P., Doctor of Economic Sciences, Professor, Member of NAAS of Ukraine, Head of the Department of Administrative Management and Foreign Economic Activity,

Kovtun O.A., Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Administrative Management and Foreign Economic Activity, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine.

Efficiency of investments attraction in agricultural formations in the conditions of the market development. *This article is focused on the methodological approaches to the determination of investment promotion efficiency to the agricultural enterprises within calculations of comparative and competing crops. This methodology is offered for defining the scientific and reasonable strategy of doing business in agriculture depending on level of financial and credit ensuring for agricultural formations.*

This article represents scientifically reasonable methodology for production priority of competing crops which gives the chance of quantitative parameters determination of competitiveness crops taking into account profitability and expenses on their production. Such parameters give the chance to prove scientifically based strategy of conducting business activity depending on level of agricultural formations of financial and credit ensuring. The results (proceeding from the financial statements of agricultural formations of the Forest-Steppe zone) specify that the most favorable crop at investments attraction in comparison with expenses and profitability of wheat, is soybean production (on the market situation in 2010). At the same time on the situation of 2013 it is more favorable to grow up corn.

Key words: *investments, investments efficiency, agricultural formations, competing agricultural products*

УДК 658.8:005.336.1](477)(045)

Жук О.І.,

ст. викладач кафедри маркетингу та менеджменту АПСВТ

Напрями оцінки ефективності маркетингової діяльності

У статті проаналізовано вітчизняний та зарубіжний досвід щодо розкриття змісту поняття «ефективність». Представлено результати проведеного аналізу існуючих теоретичних підходів до оцінки ефективності маркетингової діяльності. Визначено, що вітчизняні вчені пропонують здійснювати оцінку ефективності маркетингу з прив'язкою до аудиту маркетингу, а зарубіжні – розглядають оцінку ефективності маркетингової діяльності з позицій підвищення вартості бізнесу чи бренда, що дало змогу запропонувати напрями оцінки ефективності маркетингової діяльності підприємства.

Ключові слова: *ефективність, маркетингова діяльність, напрями оцінки ефективності маркетингової діяльності, аудит маркетингу, конкурентна боротьба, бренд, брендинг.*

Сьогодні у світі все більше підприємств визнає необхідність орієнтації своїх стратегічних планів на сучасний ринок, тому ефективне здійснення маркетингової діяльності стає важливим чинником успіху підприємства на ринку. Сучасне українське підприємство – це складна виробнича система, яка класично включає такі елементи, як засоби виробництва, фінанси, персонал та маркетинг (інформацію) [1]. Одним із важливих завдань управління є використання перерахованих елементів таким чином, щоб забезпечити ефективне функціонування всієї виробничої системи, виживання та розвиток в умовах жорсткої конкурентної боротьби.

В Україні підприємствам доводиться вирішувати складні протиріччя, що обумовлені недосконалістю структурних відносин. Факт дорожнечі та недоступності кредитів з причини їхньої високої вартості негативно впливає на фінансові ресурси підприємства та може викликати їхню нестачу. Водночас низька купівельна спроможність [3] стримує попит на продукцію, що випускається. У ситуації, яка зараз склалася, підприємства шукають внутрішні можливості та оптимізують їхнє використання. Одну з лідируючих позицій посідає проблема ефективного використання потенціалу маркетингу та маркетингових заходів.

Використовуючи накопичений зарубіжний досвід [4-7], сучасне підприємство має змогу підвищити ефективність своєї діяльності, зокрема її маркетингову складову. Результат